

Arbeidstilsynet

Er du byggherre?

INNHOLD

- 3 Byggherreforskriften
- 4 Byggherrens ansvar og plikter/oppgaver
- 7 SHA-kordinatorens oppgaver
- 9 Hvilke krav stilles til en SHA-plan?
- 10 Veiledende oversikt over pliktene for aktørene i byggherreforskriften

Byggherreforskriften

- Er du byggherre?
- Er du kjent med ditt ansvar?
- Kjenner du dine plikter og oppgaver som byggherre?

Enhver fysisk eller juridisk person som får utført et bygge- eller anleggsarbeide, er i henhold til byggherreforskriften definert som byggherre.

Byggherreforskriften beskriver pliktene som byggherren har gjennom hele byggeprosessen, fra idèutkast, planlegging, byggestart, gjennomføring og til eventuelt framtidig ombygging og riving.

Byggherreforskriftens formål er å verne arbeidstakerne mot farer gjennom å ta

hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) på bygge- eller anleggsplasser.

Byggherreforskriften gjelder for enhver arbeidsplass hvor det blir utført midlertidig eller skiftende bygge- eller anleggsarbeid. I byggherreforskriften har også andre aktører plikter, som eksempelvis arkitekter, rådgivende ingeniører og sikkerhet-, helse- og arbeidsmiljøkoordinator (SHA-koordinator).

Den prosjekterende skal under utførelsen av sine oppdrag fortløpende risikovurdere alle forhold knyttet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplassen.

BYGGHERRENS ANSVAR OG PLIKTER/OPPGAVER

- Byggherren har ansvaret og skal sørge for å sikre at sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- eller anleggsplassen blir ivaretatt. Byggherren har plikt til å sørge for at dette skjer gjennom planlegging av prosjektet, samt organisering og oppfølging av arbeidet i gjennomføringsfasen.
- Byggherren kan skriftlig avtale at en juridisk eller fysisk person, på byggherrens vegne, skal gjennomføre nærmere angitte plikter etter denne forskriften (byggherrens representant).
- Byggherren skal vurdere om byggherrens representant har andre plikter som kan komme i konflikt med de oppgaver vedkommende skal gjennomføre på vegne av byggherren. Blant annet kan ikke entreprenøren eller andre med interesser i prosjektet gis denne rollen.
- Byggherren kan i de tilfeller hvor det er nødvendig, knytte til seg en prosjekterende rådgiver, arkitekt eller ingeniør eller en med annen relevant kompetanse. Den prosjekterende skal under utførelsen av sine oppdrag fortløpende risikovurdere alle forhold knyttet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på bygge- og anleggsplassen. Dette kan være i forbindelse med plassering eller utforming i terrenget, valg av byggeprodukt, konstruksjoner for fundamentering og bærende elementer og plassering av installasjoner og innredning.
- Byggherre skal under planlegging og prosjektering særlig ivareta sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved:
  - de arkitektoniske, tekniske eller organisasjonsmessige valg som blir gjort (se punktet om prosjekterendes plikter)
  - å beskrive og ta hensyn til de risikoforholdene som har betydning for arbeidene som skal utføres.

- å avsette tilstrekkelig tid til prosjektering og utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner.
- Byggherren skal som en av de viktigste oppgavene kartlegge risikoforholdene under planlegging og prosjektering. Dette skal innarbeide i tilbudsgrunnlaget til entreprenørene og andre leverandører.
- Byggherren skal stille krav om at virksomhetene på bygg- og anleggsplassen driver et systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeide. (Internkontrollforskriften).
- Byggherren skal i forbindelse med arbeidet på den enkelte bygge- eller anleggsplassen særlig stille krav om:
  - at det blir gjort nødvendige tiltak for å sikre at uvedkommende ikke får atkomst til bygge- eller anleggsplassen.
  - at det tas hensyn til andre virksomheter på eller i nærheten av bygge- eller anleggsplassen.
  - god orden og fullt forsvarlig hygieniske forhold.
  - sikker atkomst til arbeidsplassene og sikre ferdssveier.
  - avmerking og tilrettelegging av områder for lagring og oppbevaring av forskjellige materialer, særlig når det dreier seg om farlige materialer eller stoffer.
  - vedlikehold, kontroll før igangsettelse og kontroll av anlegg og utstyr, for å kunne rette opp feil som kan påvirke arbeidstakernes sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.
- lagring, håndtering og fjerning av avfall og farlige materialer.
- forsvarlige arbeidstidsordninger.
- tilfredsstillende rom for personale.
- forsvarlig innkvartering.
- Byggherren skal sørge for å sende en forhåndsmelding på fastsatt skjema til Arbeidstilsynet. Det skal skje senest én uke før arbeidet starter. Dette gjelder dersom arbeidet vil vare utover 30 virkedager eller den forventede arbeidsmengde overstiger 500 dagsverk. Er du privat byggherre (forbruker), skal entreprenøren sørge for å utfylle og sende meldingen.

Forhåndsmeldingen skal være hengt opp på bygge- eller anleggsplassen. Skjema for forhåndsmelding ligger på

Arbeidstilsynets nettsted som nedlastbar fil. Se www.arbeidstilsynet.no

- Byggherren er videre, før oppstart av arbeidet på bygge- eller anleggsplassen, pliktig til å lage en skriftlig plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA-plan) som beskriver hvordan risikoforholdene i prosjektet skal håndteres. SHA-planen skal være lett tilgjengelig og gjøres kjent på arbeidsplassen.
- Byggherre skal under utførelsen av arbeidene ivareta hensynet til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved koordineringen av virksomhetenes arbeid på bygge- eller anleggsplassen.
- Byggherren er pliktig til å følge opp SHA-planen og arbeidet med å gjennomføre de tiltak som framkommer i planen. Arbeidet skal koordineres dersom det er flere virksomheter på bygge- eller anleggsplassen samtidig eller etter hverandre. Byggherren skal

i slike tilfeller utpeke en koordinator for hele prosjektet eller peke på en koordinator for prosjekteringsfasen og en for utførelsesfasen. Disse arbeider på byggherrens vegne og utfører koordineringen etter byggherreforskriften. Byggherren skal før valg av koordinator vurdere om den som blir utpekt har andre plikter som kan komme i konflikt med rollen som koordinator (se punktet om byggherres representant).

Byggherren skal gjennom en skriftlig avtale klargjøre hvilke plikter og fullmakter koordinatoren skal ha. Byggherren skal jevnlig følge opp at koordinatoren oppfyller sine plikter.

Koordinatoren skal ha den nødvendige kunnskap om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, inkludert arbeidsmiljølovgivningen. Koordinatoren for utførelsesfasen skal i tillegg ha praktisk erfaring fra bygge- eller anleggsarbeid.

- Byggherren skal sikre at pliktene som er pålagt koordinatoren, de prosjekterende, arbeidsgiverne og enmannsbedriftene i denne forskriften, blir gjennomført.
- Byggherren skal sørge for at det blir utarbeidet dokumentasjon for bygningen eller anlegget om de forhold som kan ha betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø ved fremtidige arbeider. Dokumentasjonen skal beskrive bygget eller anleggets konstruksjon og utforming, samt de byggeprodukter som er brukt. Beskrivelsen skal være i det omfang som er nødvendig for å ivareta sikkerhet, helse- og arbeidsmiljø ved drift, vedlikehold, endring og riving
- Byggherren plikter, som et ledd i koordineringen, å føre oversiktslister over alle som utfører arbeid på bygge- eller

anleggsplassen. Oversiktslisten skal oppdateres og kontrolleres daglig.

SHA-KOORDINATORENS OPPGAVER

Koordineringen i prosjekteringsfasen omfatter:

- a) å koordinere prosjekteringen slik at hensynet til sikkerhet, helse- og arbeidsmiljø blir ivaretatt.
- b) å sørge for utarbeidelsen av planen for sikkerhet, helse- og arbeidsmiljø.

Koordineringen i utførelsesfasen omfatter:

- a) å følge opp risikoforhold i byggherrens plan for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.
- b) å følge opp at det blir utarbeidet tidsplaner som sikrer at det er tilstrekkelig tid til utførelse av de forskjellige arbeidsoperasjoner.
- c) å følge opp at arbeidsgivere og enkeltpersonsforetak gjennomfører planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø.
- d) å koordinere arbeidsgivere og enkeltpersonsforetak sitt arbeid som kan påvirke hverandre med hensyn til sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, inkludert samarbeidet mellom arbeidsgivere og enkeltpersonsforetak.
- e) å se til at arbeidsgiver følger opp at kravene i § 9 blir gjennomført.
- f) å sørge for at det blir ført oversiktslister.

Den prosjekterendes plikter:

Den prosjekterende har et spesielt ansvar under hele plan- og byggeprosessen. Den prosjekterende skal under utførelsen av sine oppdrag fortløpende risikovurdere alle forhold knyttet til **sikkerhet, helse og arbeidsmiljø** på bygge- eller anleggsplassen, så som: Fremdriftsplan, plassering eller utforming i forhold til terreng osv, valg av byggeprodukt, konstruksjoner for fundamentering og bærende elementer, samt plassering av installasjoner og innredning. Videre skal den prosjekterende tilrettelegge for drift, vedlikehold og renhold både under utførelse og framtidig drift. Hensynet til **sikkerhet, helse og arbeidsmiljø** skal ivaretas gjennom valg av arkitektonisk eller tekniske løsninger. De forhold som kan ha betydning for fremtidige arbeider skal dokumenteres. Dersom den prosjekterende i sin risikovurdering avdekker risikoforhold som krever spesifikke tiltak, skal dette beskrives og meddeles byggherre.

Arbeidsgiver (entreprenør/hovedbedrift/utførende virksomhet) skal:

- Innarbeide relevante deler av SHA-planen i virksomhetens system for internkontroll.
- Følge plan for SHA.
- Vurdere risikoforhold angitt i SHA-planen.

- Melde avvik fra SHA-planen til byggherren.
- Informere verneombudet og arbeidstakerne om planen for SHA før oppstart av arbeidet. Det skal skje på en forståelig måte med informasjon om alle tiltak som skal gjennomføres.

HVILKE KRAV STILLES TIL EN SHA-PLAN?

Planen for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø skal bygge på risikovurderinger, tilpasset det aktuelle bygge- eller anleggsarbeidet og skal inneholde:

- a) et organisasjonskart som viser rollefordelingen og entreprisformen
- b) en fremdriftsplan som beskriver når og hvor de forskjellige arbeidsoperasjoner skal utføres, og hvor det blir tatt hensyn til

samordning av de forskjellige arbeidsoperasjonene.

c) spesifikke tiltak knyttet til arbeid som kan innebære fare for liv og helse som blant annet:

1. arbeid nær installasjoner i grunnen.
2. arbeid nær høystpent-ledninger og elektriske installasjoner.
3. arbeid på steder med passerende trafikk.
4. arbeid hvor arbeidstaker kan bli utsatt for ras eller synke i gjørme.
5. arbeid som innebærer bruk av sprengstoff.
6. arbeid i sjakter, underjordisk masseforflytning og arbeid i tunneler.
7. arbeid som innebærer fare for drukning.
8. arbeid i senkekasser der luften er komprimert.
9. arbeid som innebærer bruk av dykkerutstyr.
10. arbeid som innebærer at personer kan bli skadet ved fall eller av fallende gjenstander.
11. arbeid som innebærer riving av bærende konstruksjoner.
12. arbeid med montering og demontering av tunge elementer.
13. arbeid som innebærer fare for helseskadelig ekspone-

ring for støv, gass, støy eller vibrasjoner.

14. arbeid som utsetter personer for kjemiske eller biologiske stoffer som kan medføre en belastning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø, eller som innebærer et lov- eller forskriftsfestet krav til helsekontroll.
15. arbeid med ioniserende stråling som krever at det utpekes kontrollerte eller overvåkede soner.
16. arbeid som innebærer brann- og eksplosjonsfare.

d) rutiner for avviksbehandling.

Byggeherren skal sørge for å oppdatere SHA-planen fortløpende dersom det oppstår endringer som har betydning for sikkerhet, helse og arbeidsmiljøet.

VEILEDENDE OVERSIKT OVER PLIKTENE FOR AKTØRENE I BYGGHERREFORSKRIFTEN

Plikter	Aktører/ roller i byggherreforskriften			
	Byggherre eller byggherrens representant (***)	Prosjekterende	Koordinator	Arbeidsgiver/ Enkeltmannsbedrift
Planlegging og prosjektering	§ 5	§ 17		
Koordinering SHA i prosjekteringsfasen	§ 13		§ 14	
Innarbeiding av risikoforholdene i tilbudsgrunnlaget. (Anbudsfasen)	§ 6	§ 17	§ 14	
Krav til HMS-system i de foretak som er engasjert inn i prosjektet	§ 11			
Utarbeidelse av SHA-plan (*)	§ 7		§ 14	
Forebyggende SHA-tiltak på bygge- og anleggsplassen	§ 9		§ 14	§ 18
Forhåndsmelding til Arbeidstilsynet	§ 10	§ 17		§ 10 (****)
Dokumentasjon av bygget med tanke på å ivareta HMS i framtidige arbeider som vedlikehold, drift, riving mv.	§ 12		§ 14	
Koordinering SHA i utførelsesfasen	§ 13		§ 14	
Oversiktslister over alle som utfører arbeid på bygge- og anleggsplassen	§ 15			
Byggherrens representant	§ 16			
Implementering og etterlevelse av SHA-plan				§ 18
Informasjonsplikten til arbeidstakerne og verneombudene	§ 20			§ 19
Straffansvar (**)		§ 20	§ 20	§ 20

(*) SHA = Sikkerhet, helse og arbeidsmiljø i prosjektet

(**) Gjelder også byggherrens representant

(***) Avhenger av nærmere angitte plikter og fullmakter, jf § 16

(****) Bare hvis byggherre er forbruker, plikt for hovedentreprenør

Arbeidstilsynet

www.arbeidstilsynet.no